

вплив на механізм регулювання суспільних відносин у сфері купівлі-продажу товарів, виконання робіт та надання послуг.

Література

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 04.05.2025).

2. Талдонова К.Г. юридичний аналіз захисту прав споживачів у цифровій сфері. Наукові записки. Серія: право scientific notes. Series: law, Випуск 14, 2023. С.251.

3. Фурман.А. Реформа захисту прав споживачів: що змінить новий євроінтеграційний Закон// LIGA ZAKON, 2023 URL:https://biz.ligazakon.net/analytics/220683_reforma-zakhistu-prav-spozhivachv-shcho-zmnit-noviy-vrontegratsyniy-zakon.

4. Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023 року № 3153-IX/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20/conv#Text> (дата звернення: 04.05.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-509-2-6>

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Гришина Наталія Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувачка кафедри державно-правових дисциплін

юридичного факультету,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

Сучасна правова наука визнає принципи права базовим елементом, що формує зміст будь-якої галузі права, визначаючи її структуру, основні поняття, функціональне призначення та напрямки розвитку. Поряд з цим, на теоретичному рівні не достатньо висвітленими залишаються проблеми визначення переліку принципів адміністративного права та їх класифікації. Реформування адміністративного права має супроводжуватися поглибленим аналізом потенціалу кожного з принципів адміністративного права, визначенням ролі та функцій всієї системи цих принципів. Доцільним є також перегляд існуючого переліку принципів з урахуванням загальноєвропейських стандартів, що сприятиме модернізації вітчизняного адміністративного права та узгодження його принципів з принципами європейського права.

Системно-структурна характеристика принципів адміністративного права означає їхнє наукове дослідження як елементів цілісної системи, що мають внутрішню структуру та взаємозв'язок із іншими елементами галузі адміністративного права, а саме з її предметом, методом, системою підгалузей та інститутів. Системно-структурний підхід, спрямований на виявлення ключових властивостей принципів, їхньої ролі та функцій у межах адміністративного права, а також на аналіз їхньої взаємодії з іншими елементами системи права.

Європейські вчені адміністративного права пропонують різні підходи до класифікації принципів, що ґрунтуються на їх нормативній природі, функціональному призначенні та сфері застосування.

Французький учений Жан Шварц у своїй праці «Droit administratif européen» (2014) пропонує класифікувати принципи адміністративного права за їх нормативною основою, виділяючи три категорії: принципи, закріплені в установчих договорах ЄС, принципи, що впливають із практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), і принципи, сформовані національними правовими системами країн-членів. До першої категорії належать принципи верховенства права, пропорційності та субсидіарності, які закріплені в Договорі про Європейський Союз (статті 2, 5) [1]. Друга категорія включає принципи ефективного правового захисту та справедливого розгляду, які ґрунтуються на статті 6 Європейської конвенції з прав людини [2]. Третя категорія охоплює принципи, такі як законність і прозорість, які мають національне походження, але гармонізовані в рамках права ЄС. Шварц наголошує, що принципи адміністративного права є результатом взаємодії наднаціонального та національного права, що відображає *sui generis* природу права ЄС. Запропонована цим вченим класифікація допомагає висвітлити ієрархію джерел принципів і їх значення для адміністративного права ЄС [3].

Херфрід Хофманн у співавторстві з іншими ученими в книзі «The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law: A European Perspective» пропонує класифікувати принципи за сферою застосування, виділяючи принципи загального адміністративного права, принципи адміністративного судочинства та принципи секторального регулювання. До першої категорії належать загальні принципи, які застосовуються до всіх адміністративних процедур. Друга категорія включає принципи ефективного правового захисту та доступу до правосуддя, які є важливими для здійснення судових процедур. Третя категорія охоплює принципи, специфічні для певних секторів (галузей), наприклад принципи належного урядування [4].

Дослідження, проведене для Європейського Парламенту (The General Principles of EU Administrative Procedural Law), класифікує принципи на вступні, внутрішні та суттєві. Вступні принципи пояснюють значення принципів, внутрішні (верховенство права, добре адміністрування) регулюють організацію адміністрації, а суттєві

(законність, пропорційність, справедливий розгляд) захищають права громадян [5].

Проект ReNEUAL пропонує систематизацію принципів адміністративного права, зосереджених на забезпеченні законності діяльності публічної адміністрації. До них належать принципи законності, верховенства права, юридичної визначеності, відповідності закону, обов'язку виконання закону, законності адміністративних актів, законності та дискреції, а також законності та угод. Ця класифікація ґрунтується на рекомендаціях Ради Європи, зокрема Recommendation CM/Rec(2007)7, та практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), які підкреслюють законність як основу адміністративного права. ReNEUAL використовує порівняльний аналіз правових систем країн-членів для створення універсальних принципів [6].

У межах сучасної європейської адміністративно-правової доктрини доцільно розглядати загальне поняття європейських принципів адміністративного права як комплексну правову категорію, що охоплює: а) принципи європейського адміністративного права, сформовані у межах правової системи Європейського Союзу, та б) принципи Європейського адміністративного простору (ЄАП), які є результатом тривалого процесу адміністративної зближеності (конвергенції) між державами Європи з другої половини XX століття до початку XXI століття. Зазначені принципи відображають основні здобутки інтеграційної політики у сфері уніфікації організації та діяльності публічних адміністрацій держав-членів ЄС і тих, що перебувають на шляху до членства [7].

Сучасна європейська адміністративно-правова наука та практика правозастосування визнають багатозаровість джерел, у яких закріплюються відповідні принципи. До основних нормативних джерел європейських принципів адміністративного права належать: установчі договори Європейського Союзу; Хартія основних прав ЄС; рішення Суду Європейського Союзу; нормативні акти вторинного права ЄС (регламенти, директиви тощо); національне законодавство держав-членів ЄС; практика Європейського суду з прав людини; Європейський кодекс належної адміністративної поведінки.

Водночас джерельну базу принципів Європейського адміністративного простору складають також: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод і протоколи до неї; нормативні акти Ради Європи (конвенції, резолюції, рекомендації); міжнародні договори та угоди, в тому числі ті, що поширюють свою дію на держави-партнери ЄС; рішення Європейської Ради, включаючи Копенгагенські та Мадридські критерії; акти інших регіональних інституцій Європи.

У цілому, європейські принципи адміністративного права виступають основою для формування адміністративних стандартів, які забезпечують реалізацію прав людини, організацію та функціонування органів публічної адміністрації служби, надання адміністративних

послуг, функціонування адміністративної юстиції, розвиток механізмів громадського контролю тощо. Їх імплементація у правові системи держав, що прагнуть до членства в ЄС, є не лише умовою відповідності Копенгагенським критеріям, а й гарантією побудови ефективного, підзвітного та людиноорієнтованого публічного управління[7].

З врахуванням євроінтеграційних прагнень України вивчення класифікацій принципів європейського адміністративного права має виняткове значення. Воно дозволяє виявити прогалини в національній доктрині адміністративного права та запропонувати шляхи її вдосконалення відповідно до європейських стандартів та підходів. Загалом, вивчення європейських класифікацій принципів адміністративного права надає цінні теоретичні та практичні орієнтири для розвитку українського адміністративного права, сприяючи його інтеграції до європейського правового простору

Порівняльний аналіз вітчизняних та європейських підходів до класифікації принципів адміністративного права дає підстави стверджувати, що між ними існує низка концептуальних подібностей. Зокрема, як вітчизняна, так і європейська наука визнають системний характер принципів, їх значення як основ для правового регулювання, а також функціональну орієнтацію на забезпечення ефективного публічного адміністрування. В обох доктринах сформувався підхід до розмежування принципів за сферою їх дії: на загально-правові, міжгалузеві, галузеві та інституційні. Також загальним є прагнення науковців систематизувати принципи за формою їх вираження (нормативні, доктринальні, судові), функціональним значенням (регулятивні, захисні, організаційні), ступенем загальності (універсальні й спеціалізовані), що забезпечує гнучкість класифікації та її адаптивність до динаміки правового розвитку. Це свідчить про усталення науково обґрунтованого багаторівневого підходу до систематизації принципів адміністративного права як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу.

Незважаючи на спільні методологічні підходи до систематизації принципів адміністративного права, між вітчизняною та європейською доктринами існують суттєві відмінності. В Україні класифікація принципів переважно здійснюється на основі теоретико-доктринальних напрацювань з опорою на національне законодавство, тоді як у країнах ЄС систематизація принципів значною мірою базується на практиці Суду ЄС, ЄСПЛ, рекомендаціях Венеціанської комісії, інституційних звітах (EIPA) та положеннях установчих договорів (ст. 2, 5 Договору про ЄС; ст. 41 Хартії основних прав ЄС). У європейському праві також спостерігається ширше застосування ієрархічної моделі класифікації (первинні – похідні), тоді як у вітчизняному праві переважає рівнева (загальні – галузеві – спеціальні) та функціональна класифікація. Крім того, європейські підходи більше зосереджені на захисті прав людини через реалізацію процедурних принципів (due process, access to justice),

у той час як в українській науці домінує орієнтація на матеріально-правові засади регулювання публічного адміністрування. Це зумовлює необхідність модернізації вітчизняних класифікацій з урахуванням сучасних європейських стандартів і потреби євроінтеграції.

Література

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#top
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Schwarze, J. (2006). European Administrative Law. London: Sweet & Maxwell. 1992. 150p.
4. Hofmann, H., Rowe, G., & Türk, A. (2016). The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law: A European Perspective. London. URL : <https://library.oapen.org/bitstream/id/d3d1ebf5-4cd5-4ead-b8ce-762f4a2ee6e7/9781317019244.pdf>
5. The General Principles of EU Administrative Procedural Law. URL : https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_IDA%282015%29519224
6. The Pan-European General Principles on Legality of Administration (compiled by Ulrich Stelkens). URL : <https://www.renewal.eu/projects-and-publications/renewal-2-0?view=article&id=21&catid=2>
7. Колпаков В.К. Європейські стандарти адміністративного права. URL : <https://applaw.net/index.php/arkhiv-nomeriv/3-9-2014>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-509-2-7>

ПРОМИСЛОВЕ ШПИГУНСТВО ТА КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА ЯК ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Доманська Христина Юрївна

*студентка III курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

У сучасному світі інформація стала одним із найцінніших ресурсів. У контексті економічної конкуренції, науково-технічного прогресу та швидкого розвитку ринкових відносин стрімко розвивається й тіньова сторона цих процесів – економічна злочинність, від негативного впливу якої потерпають все більше організацій та підприємств. Це стимулює суб'єктів підприємницької діяльності розробляти стратегії захисту